

„Усъвършенствуване“ и „изчегъртване“ за политическа и медийна употреба

Ирина Гъркова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

имейл: irinagrekov@abv.bg

DOI: <https://doi.org/10.58894/SPND6085>

Резюме. Изследването разглежда най-употребяваните в политическата комуникация думи в два исторически периода от развитието на страната-тоталитарния и посттоталитарния. Проследено е навлизането на лексемите „усъвършенстване“ и „изчегъртване“ в медийния дискурс с цел да бъдат проучено тяхното установяване в журналистическия речник и превръщането им в лексикални доминанти и емблеми на публичната комуникация в двата периода. Причините за журналистическото усвояване на представителните образци от политическата лексика са различни. В тоталитарната държава медиите безалтернативно възпроизвеждат идеологемите и езиковите клишета на властта и са деен участник в държавната пропаганда. В посттоталитарния период, в условията на свободен медийен дискурс, журналистите заемат за употреба думите, които медиатизираното политическото поведение и комуникация произвежда по таблоиден стандарт. Медийното тиражиране и преекспониране на модерната политическа лексика и в двата периода е индикация за доминиращата роля на властовия дискурс в публичната комуникация.

Ключови думи: политическа комуникация, популизъм, пропаганда, медийен език

Увод

Политическата класа и журналистиката формират и направляват най-съществената част, ядрото на обществената комуникация. Сравнението на два отдалечени исторически периода, качествено различни според вида на държавното устройство и статута на политическите партии и медиите, както и динамиката в политическите и обществени взаимоотношения през последните обхванати години, обуславят значимостта на изследваната тема.

Обект на изследване са публичната и политическата комуникация в България в два периода, отдалечени с четири десетилетия (началото на 80-те г. на 20 в. и началото на 20-те г. на 21 в., съотв. 1980 – 1983 г. и 2020 – 2023 г.). Публичната комуникация е представена чрез политическия и медийния дискурс, които задават посоката и тона в цялостната комуникационна среда и са едновременно фактор и маркер за нейното качество.

Изследвани са езикови характеристики на двата дискурса, процесът на навлизането на нови думи и на думи с ново значение в медийния дискурс и в езика на медиите, като първоизточникът на езиковото влияние и словотворчеството са политически фигури.

Хипотезата е, че лексикалният авангард на политическата комуникация навлиза и в езика на медиите.

Предварително селектираните ключови думи и изрази в политически дискурс са търсени като проекции в медийните текстове. Изследвани са новосъздадени или употребени с актуализирано значение словоформи, които от политическия език навлизат в медийния. Вниманието е насочено към преглед на начините на словообразуване, основните етапи на трансформация на новите думи в медийната лексика и установяването им в нея, включително чрез различни контекстни варианти на основното значение.

Изследвани са парламентарни стенограми, медийни публикации и публикации в социалните мрежи.

За да бъдат представени най-значимите тематични и езикови влияния, на които взаимно са изложени медийният и политическият дискурс, са използвани методи за пряко наблюдение: дискурс анализ и количествен анализ. За нуждите на настоящото изследване дискурс анализът е съчетан с количествен анализ на изследвания масив, като е описана честотата на употреба на една лексема в един изследван текст (стенографирано политическо изказване). С помощта на контент анализ на текстовете и сравнителен метод ще бъдат идентифицирани и съпоставени настъпилите промени в езика и посланията на медиите и политиците през различните периоди.

Възприето е разбирането на Тьон ван Дайк за дискурса като комуникативно събитие или комуникативен акт, обединяващ езикови форми, значения и действия и позицията, че „манипулация“ е едно от ключовите понятия на критическия анализ на дискурса, както и че в дискурсивен план манипулацията обикновено включва обичайните форми и формати на идеологическия дискурс. **[1]**

Медийният дискурс излиза от границите на текста и отчита специфики на ситуацията и участниците. Политическият дискурс се използва в смисъла на политическа комуникация, на представени чрез езиковото послание и поведение идейни платформи, ценности и внушения и е дефиниран като сложно комуникативно явление, продукт е на социокултурни взаимодействия, негови характерни черти са интересите, целите и стилът на езиковата общност и той не се затваря в рамките на конкретно изказване или събитие. Политическата

комуникация разпространява форми и съдържание, чрез които може да провокира вниманието и да манипулира съзнанието на реципиентите. Взето е предвид твърдението на д-р Страхил Делийски, че „ако политическата комуникация е процесът по символно възпроизводство на политически отношения, а медиите – теренът, на който се конструират смислите и значенията на политическите символи, то политическият дискурс е механизмът, чрез който се генерират, обговарят и договарят символните значения“. [2] Приемаме представеното от проф. Тотка Монова разбиране, че политическият дискурс селектира социалните факти по партийна целесъобразност, а не задължително по обществена значимост, придава им партийно-политическа оценка и в зависимост от конкретната комуникативна цел и ги експлоатира с подбрани пропагандни и манипулативни техники.[3]

Настоящото изследване следва разбирането за взаимните влияния между политическия и медийния дискурс поради тяхното неизбежно взаимодействие, произтичащо от водещата им роля в публичната и в медийната комуникация. Възприето е заключението на проф. д-р Андреана Евтимова за медийната комуникация като включваща всички участници в медийното пространство.[4]

I. Взаимоотношенията политици-медии в тоталитарния и посттоталитарния период

При разглежданите в настоящото изследване два периода политическият и медийният дискурс са качествено различни, като безспорно основната причина е зададената в началото на т.нар. български преход конституционна и обществена трансформация от тоталитарна към демократична държава. За взаимоотношенията на медиите с властта определящи фактори са законодателното устройство и ценностните нагласи в обществената среда.

1.1. Медиите в тоталитарната държава

Понятието „тоталитаризъм“ е концептуализирано от политическия теоретик и философ Хана Аренд на базата на сравнителния анализ на двете исторически познати форми на тоталитаризма: национал-социалистическия на Хитлер и сталинският.[5] Сред характерните белези на тоталитарните режими са цензурата в медиите и ограничаването на свободата на изразяване. Съществуват ограничения на пресата, поради които е възможно публикуване или излъчване само на обща информация от специални журналисти и издания. Обществото е подложено на манипулация чрез вестници, радио, телевизия (в съвременните диктатури – и чрез социалните медии в интернет). В български план тоталитаризмът се

разгръща в познатите измерения, присъщи на тази форма на диктатура. Под централизиран контрол попадат целият обществен и дори личният живот на гражданите. Рестрикциите варират от ограничаване на свободата на словото до преследване на политически опоненти, включително на цели общности. Направлявани от комунистическата партия, средствата за масово осведомяване се превръщат в средство за изграждане и възхвала на обществения строй.

Журналистика и господстваща идеология

На една от най-афишираните претенции на социалистическата журналистика – за нейния демократичен, масов характер и за стимулирането на широко участие на населението в работата на медиите, обръща внимание в свое изследване д-р Десислава Андреева. Авторът описва обхвата на цензурата, като посочва, че тя владее съдържанието, дневния ред, организацията на журналистическия труд и процесите в цялата медийна система, като разстройва нормалната йерархия на функциите ѝ. [6]

Медийна пропаганда и репресия

Пропагандата и репресията са сред най-характерните функции на медиите в тоталитарното общество и са особен похват, който измества и подменя същинските цели на журналистическия продукт.

Пропагандата и репресията произтичат от самата тоталитарна същност на управлението и от необходимостта от търсене на заместители на реалните политически авторитети, отбелязва доц. Мария Дееничина.[7] В самата концепция на тоталитаризма е заложено медиите да функционират не като коректив, а като съучастник на управляващата партийна върхушка в инфилтрирането и фабрикуването на информация. Това отрежда специфичната роля на журналистическото слово не като изявено право на свободна мисъл, а като пропаганда чрез конструиране на паралелна действителност, с похвали към всяко действие на властта, с прикриване на привилегированото битие и репресивните действия на елита.

Медийният дискурс се придържа стриктно към установената протоколна публична реч, която е крайно неатрактивна или неискрено високопарна, със сериозен арсенал от заучени словосъчетания. За медиите това е гаранция за комфорт – предпазва ги от проблеми с властта, същевременно ощетява информационно и езиково аудиторията им, без тя да има избор за „диверсификация“ на информационните източници. Що се отнася до нагласите на читателите към очакваната информация, част от аудиторията също изгражда защитен рефлекс още в предкомуникационната фаза (Малецке 1994:183) и приоритетно обръща внимание на

информациите, които очаква да се покрият със собствените ѝ представи и мнение. В установена от десетилетия среда на държавен контрол масовата публика удобно би избягвала „познавателното разногласие“.[8]

Езикови клишета и манипулация

Проблемите в стилистиката, които лишават журналиста от най-силното му и важно оръжие – езика, са задълбочено изследвани от автора на термина „журналистическо редактиране“ проф. Стефан Брезински.[9] Своеобразна диагноза на журналистическата стилистика от тоталитарния период поставя акад. Михаил Виденов с определението за „строга официалност, приповдигнатост и готови клишета“.[10] Шаблоните и клишетата са описани от него като „преграда между личността и обществото: говорещият човек изстрелва заучените реплики, но те не отразяват непосредствените му мисли и чувства“.

В помощ на задачата за по-успешно манипулиране на общественото мнение медиите експлоатират широко клишето и стереотипа, който предлага готови и опростени представи за действителността. Така се постига реализиране на идеята за „скалъпването на съгласие“, или манипулиране на обществото така, че да приема планове на елита, ако следваме определението на Уолтър Липман, наричан често „баща на съвременната журналистика“, който в началото на 20 в. обособява термина „стереотип“.[11] Българският гражданин на тоталитарната държава чете вестници, които представят за действителна само информацията, предварително „пресята“ и валидирана от цензурата. Доколко и дали читателят вярва на прочетеното, отговаря проф. Милко Петров чрез заключението: „цяла една нация се научи да „чете между и зад редовете“. Той нарича явлението „семиотичен парадокс на свръхпрочита“, като отчита липсата на пълноценно действащи алтернативни информационни системи и възникването на феномена „спестена свобода на печата“.[12]

Опитът да се манипулира общественото мнение не е завоевание на модерния век, посочва доц. Симеон Василев в изследване на политическото лидерство и журналистическите интерпретации в началото на 21 в. [13] Текстът проследява в исторически план стремежа на всяко управление да легитимира своята власт, като е изведена тезата, че в съвременното ни водеща роля в този процес има политическата комуникация. Пропагандата е разгледана като общо понятие и като „контрол на информацията, управление на общественото мнение и манипулиране на поведенчески модели“.

1.2. Медиите и преходът към демокрация

Свобода на словото

След 10 ноември 1989 г., с началото на българския преход към демокрация и пазарна икономика и по-конкретно с приемането на новата конституция на страната през юли 1991 г., коренно се променят условията за функциониране на медиите. Основният закон, конституционната практика и медийноправната доктрина определят трите основни свободи в медийната дейност: свободата на мнение, свободата на медиите и свободата на информацията.**[14]** Тази своеобразна комуникационна триада – съвкупност от права, гарантира демократичното развитие на всяко общество, обобщава проф. Райна Николова в изследването „Конституционноправни аспекти на свободата в медийната дейност”.**[15]** В него са разгледани и предвидените в действащата Конституция на Република България ограничения за медийната дейност, формулирани като специални и крайни мерки и като изключения от принципната забрана за цензура.**[16]**

В монографичния труд „Правни аспекти на журналистическото редактиране” проф. Ефрем Ефремов разглежда свободата на словото (наричана още свобода на изразяване) и допустимите ограничения през призмата на статута ѝ като фундаментална ценност на Съвета на Европа и като основно човешко право. Обичайно при така наречените „комуникационни свободи и права”, посочва авторът, държавата има задължението да се въздържа от намеса. В тези случаи законът, който определя правата и задълженията в тази посока, има за цел да ограничи действията на държавата до „необходимия в демократичното общество” минимум.**[17]**

Новият език на новите медии

Началото на прехода към демократично устройство на държавата преобразява за кратък период медийното поле. Усещането за революционно бърза и качествена промяна се дължи основно на променения дизайн и език на пресата, на тематичното и жанрово обогатяване, на разнообразието от нововъзникнали медии (печатни, впоследствие и електронни).

В изследване на езика и общественото мнение акад. Михаил Виденов представя извода, че в ранния посттоталитарен период в страната настъпва промяна не в езика на хората, а в общественото мнение за допустимост и недопустимост на публичните речеве изяви. Сливът на речевата култура е назован от него с обобщаващото „кафански език”.**[18]** Същият автор проследява промените в стилистиката в

българската езикова ситуация веднага след 1989 г. и разглежда снижаването на стила (което нарича „стилопонижение“) като основно изискване пред публичното речево поведение, а разкрепостеният публичен език – като резултат от обществения императив.**[19]**

Някои автори описват променения медиен език като различен и от книжовния, и от разговорния и го квалифицират като имитиращ разговорност.

Проучвания на проф. Андреана Ефтимова определят езика на медиите като релативизиран, тъй като в него се смесват позволената с непозволената реч, високите с ниските регистри, за да се удовлетвори всяка гледна точка, за да се създаде двусмисленост. Изследователят отчита пряка връзка между релативизирания език и най-съществената тенденция в медиите към 2014 г. – „повсеместното таблоидизиране“.**[20]**

Езиковите иновации

На някои основни характеристики и на трайните ефекти от явлението „езикова мода“ поредица автори отделят специално внимание. Проф. Мария Чоролеева определя езиковата мода (преди всичко лексикалната) като индивидуална неутвърдена употреба на дума в необичайно значение, на неутвърдено съчетание или необичаен израз, които се появяват в речта на известните публични фигури и започват бързо да се разпространяват и утвърждават. Тя очертава кръга от лица, диктуващи езиковата мода, като „обществени личности, които имат важно социално положение, които имат възможността чрез изказванията си да влияят на обществото, чрез своята публична реч да активизират едни или други групи думи, да съдействат за използването им в нови преносни значения, да въвеждат нови названия и изрази“.**[21]** Езиковата мода в медиите, и по-конкретно в онлайн пространството, е анализирана от д-р Ива Иванова, която обобщава, че въпреки някои специфики при създаването и усвояването на модни езикови образци (бърза усвояемост на езиковите модели; нетрайност на част от езиковите иновации; навлизане на езикови образци от социалните мрежи; търсене на баланс между експресия и стандарт), онлайн медиите следват общи за повечето медии езикови тенденции.**[22]**

1.3. Деполитизиране в политическия дискурс

Загуба на идентичност и популистични тенденции

Съвременните партии търсят нов тип идентичност и най-лесното е да моделират света в черно и бяло, да очертаят ясно врага, защото така

по-лесно се стига до масовизация на нагласите. Изводът е представен от доц. Милен Любенов в политологичен анализ на връзката между загубата на партийна идентичност и популистичните тенденции в българския политически дискурс по време на прехода. [23] Анализът посочва като все по-видим партийен дефицит липсата на политическа физиономия – поради неспособност за генериране на идеи и поради обща свързаност със задкулисни олигархически зависимости. Съвременните мейнстрийм партии, обобщава доц. Любенов, прибегват до популистки идеи (напр. референдумна демокрация) в слабостта си да предложат ясни послания и решения. Популизмът като „политика, която се основава на демагогията, манипулацията и неосъществимите обещания с цел да се спечели „обикновеният човек“ (избирател)“, е разгледан от доц. Симеон Василев. Според него популизмът се стреми към властта, като агресивно оспорва легитимността на „корумпираното“ статукво. Политическият популизъм е силен, когато има наличие на политическа или икономическа криза, и има най-ясни изражения в условия на предизборна борба. Мотото на популиста обикновено е „народът срещу властта“. [24]

Популизмът в политическата реч е изследван от проф. Андреана Ефтимова. Популисткото говорене е разновидност на политическата реч и се реализира с активното участие на разговорната реч (езика на улицата), жаргонната и диалектната лексика. Политикът цели да скъси дистанцията с избирателя, да бъде разбираем и близък чрез речта си, да внушава доверие и да създава впечатлението, че е човек от народа. Популисткото говорене (по определението на проф. А.Ефтимова), е особено силна стратегия в условията на девалвиране на ценности и устои, на подкопано доверие в политическата класа. То залага на жаргонната лексика, толерира нецензурните думи и изрази, не зачита политическата коректност, омаловажава и осмива опонента, поддържа неофициалните регистри, произвежда неологизми, отправя призови за възмездие, ползва езика на омразата. Популистки профил има таблоидната преса. Решаваща за нейния успех е позицията да критикува, за да се харесва – на масовата аудиторията или конкретни представители на политическата и икономическата сфера. [25]

Копиране на медийни стратегии

Непреодолимо зависими от посредничеството на медиите, политическите послания достигат до публичното пространство, пречупени през призмата на най-масовия съвременен вестник – таблоида (елемент от тази зависимост е също в каква степен и кои послания намират място на страниците на вестниците). Същевременно, повсеместното таблоидизиране на българските медии е разглеждано и като следствие от начина, по който властта представя

политиката като спектакъл, вместо като сериозен инструмент за управление и решаване на социално значими проблеми. Проф. Тотка Монова например обръща внимание на процеса на деполитизиране в политическото пространство, който свързва с управленията след 2000 г. и обсъждането на най-важните теми в дневния ред на обществото на страниците на издания, типологизирани като булевардни, сензационни или като продукти на т.нар. джазжурналистика. Заключение е, че този тип политика се чувства уютно в пространството на таблоида, а там няма как да създава послания, внушаващи респект към институциите и държавността. [26]

Неслучайно политиците искат да притежават медиите и все повече се съобразяват с новинарските критерии, учат се да прилагат работещи медийни стратегии, за да получат достъп до информационното пространство, отбелязва медийният анализатор Николета Даскалова. [27] Причината е, че близостта между журналистика и управляващи обикновено обслужва вторите.

Според културния антрополог и комуникационен експерт Гергана Куцева политиците следват логиката на медиите и напасват поведението и решенията си според нея, а медиите също имат изгода от тези промени, тъй като политическото се превръща в по-атрактивно и се стареае да придобие удобен за отразяване формат. [28] Предложена е дефиниция на медиатизираната политика като политика, която е загубила своята автономия, станала е зависима в основните си функции от масмедиите и е в непрестанен процес на формиране във взаимодействията си с тях.

II. „Усъвършенствването“ в тоталитарната държава

В началото на 80-те години на 20 век политическата комуникация и по-конкретно –изказванията по време на сесии на Народното събрание, са изпълнени с клиширани думи и фрази. Изследваният корпус от стенографирани изказвания в пленарната зала на парламента разкрива, че сред най-употребяваните от народните представители думи и изрази са: своевременно, решително, неотклонно, добросъвестно, висок, всестранен, пълен и обективен, задоволяване на духовните потребности на населението/народа, грижа за човека, повишаване жизненото равнище, ускорени темпове, внедряване, интелектуализация, нови хоризонти, новия човек, ново равнище.

Най-често използваните (и по тази причина най-шаблонизирани) фрази от речите и докладите на народните представители се срещат и в изказванията на министър-председателя, зам.-министър

председателя и всички министри, които говорят от парламентарната трибуна.

2.1. „Усъвършенствуване“ – от политическия към медийния дискурс

На фона на пренаситените с политически клишета доклади и речи на държавните и партийни ръководители и на цялото народно представителство, впечатление прави свръхупотребата на лексемата „усъвършенствувам“. Тя присъства в изказванията на народните представители и на министрите в правителството чрез различни свои словоформи:

- като съществително име – усъвършенстване(то), несъвършенството,
- като преходен глагол от несвършен вид – усъвършенствувам,
- като минало страдателно причастие – усъвършенствуван.

Дори в контекста на изобилието от заучени думи и устойчиви словосъчетания, „усъвършенстване“ има забележително предимство по честота на използване и по участие в най-разнообразни тематични комбинации.

Интензитетът на употреба в изказванията на народните представители е следният:

- еднократна употреба в рамките на едно изказване: от председателя на Народното събрание Станко Тодоров и от народните представители Кръстю Тричков, Минка Узунова, проф. Борис Спасов, Иван Калудов, Кирил Арабаджийски, Димитър Дачев, Ангел Шишков, Иван Панев, Стоян Марков, Огнян Дойнов, Христо Русков, ген. Велко Палин, Васил Йончев, Иван Ненов, Слав Ковачев, инж. Стефан Стоилов, Никола Гълъбов, акад. Ярослав Радев, акад. Георги Джагаров;
- двукратна употреба в рамките на едно изказване от народните представители: Васил Пасев, Никола Василев, Гиньо Ганев, Минчо Минчев, Димитър Карамуков Николай Георгиев;
- трикратна употреба в рамките на едно изказване от народните представители: Сава Гановски, Недялка Славова, Киряза Димитров, Атанас Малеев, Петър Дюлгерев;
- четирикратна употреба в рамките на едно изказване от народните представители: Камен Каменов, Иван Ненов, Маргарит Спиров;

- петкратна употреба в рамките на едно изказване (1981 г.) от народния представител Петър Междуречки;
- Шесткратна употреба в рамките на едно изказване (1980 г.) от народния представител Евгени Матеев.

Думата упорито паразитира в парламентарните изказвания на представителите на Министерския съвет: Гриша Филипов – председател на Министерския съвет, Александър Фол – министър на народната просвета, Васил Цанов – министър на транспорта, Никола Тодориев – министър на енергетиката, Белчо Белчев – министър на финансите, Георги Караманев – министър на вътрешната търговия и услугите, Иван Сакарев – министър на строителството и архитектурата, Светла Даскалова – министър на правосъдието, Станиш Бонев, зам.-председател на Министерския съвет и председател на Държавния комитет за планиране.

Показателни са две ораторски изяви на Кирил Зарев – заместник-председател на Министерския съвет и председател на Държавния комитет за планиране. В свое изказване от парламентарната трибуна (16.12.1980 г.) той употребява 20 пъти думата „усъвършенстване“ в разнообразни словосъчетания. В речта му се срещат усъвършенствани: машини, устройства, елементна база, конструкции, работи, системи за топлоснабдяване, структура на производството, структура на продукцията, материали, външноикономически връзки, териториалното разположение на производствените сили, структурата на икономиката, социалистическата организация на труда.

На 10 декември 1981 г. пред сесията на 8-то Народно събрание Кирил Зарев употребява „усъвършенствуване“ 15 пъти в рамките на едно свое изказване. Усъвършенстването той свързва с материално-техническата база на страната, с почивното дело, жизненото равнище, изделията, технологиите на продукцията на химическата промишленост, системите за централно топлоснабдяване, структурата на енергийния баланс, структурата за черната металургия, транспортната система, териториалната структура, структурата на промишленото производство в столицата, структурата на икономиката. В това изказване „приносният“ момент към вече несъмненото първенство на лексикалния фаворит на 1980 и 1981 г. е разгръщането на „усъвършенствуване“ в „качествено усъвършенствуване“.

Думата се оказва не само предпочитана, но напълно подходяща за изказвания на всяка от темите, разисквани от парламентарната трибуна :

- да се усъвършенствуват трите закона (Светла Даскалова);

- усъвършенствуване на режима на декриминализация на някои леки престъпления; усъвършенстване на институти на социалистическото право (проф. Костадин Лютов);
- усъвършенствуване на строителните системи; усъвършенствуване на социалистическата организация на труда в строително-монтажните организации (Иван Сакарев);
- усъвършенствуване на инвестиционния процес (Станиш Бонев);
- усъвършенствуване на структурата на производството (Стоян Марков).

„Усъвършенстването“, интензивно използвано от всички управляващи, дори участва като целенасочено употребено повторение в конструирането на стилистичен ефект. На 30 март 1983 г., пред сесията на 8-то Народно събрание, депутатът проф. Димитър Димитров употребява думата 5 пъти в рамките само на едно изречение:

„Достойнство на отчета на Законодателната комисия представлява и това, че творческата дейност на тази комисия протича по талвега на онези основни течения, които характеризират развитието на зрелия социализъм – развитието и усъвършенствуването на социалистическата демокрация, развитието и усъвършенствуването на социалистическите обществени отношения, развитието и усъвършенствуването на икономическия подход ..., като се има предвид, че най-важното и най-трудното в това развитие и усъвършенствуване е да се даде правен израз с такава яснота, която да улеснява всички дейности на държавните и обществените органи... по реалното осъществяване на това развитие и усъвършенствуване.“

2.2 За първоизточниците на езиковата мода от 1980-1981 г.

Не само поради цялостния политически контекст, но и след конкретни реплики на народни представители, на министър-председателя и министри, не остава съмнение за първоизточника, на чието доминиращо влияние се дължи навлизането на езикови клишета в политическия, а оттам – и разпростирането им в медийния дискурс. Лексикалните заемки могат да бъдат открити в основните програмни постановки на ръководната партия в държавата. Народният представител акад. Евгени Матеев в свое изказване от декември 1980 г. разкрива достоверна причина за лидерството на „усъвършенствувам“ в езиковата мода на 80-те: *Както изтъкна др. Тодор Живков на вчерашния пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия, трябва да се усъвършенствува и*

режимът за разпределение на новопостроените жилища.

Потвърждение предлагат и думите на парламентариста Ради Кузманов през декември 1980 г.: *В значителна степен се осъществяват указанията на др. Тодор Живков и решенията на Националната партийна конференция за усъвършенствуване на социалното и икономическото планиране.* Година по-късно, през декември 1981 г., народният представител Христо Русков цитира главната социално-икономическа задача на Осмата петилетка: *Да продължи линията за комплексно задоволяване на непрекъснато нарастващите материални, духовни и социални потребности на народа върху основата на интензификацията на народното стопанство, последователното прилагане на новия икономически подход и неговия механизъм и по-нататъшно усъвършенствуване на социалистическите обществени отношения.*

В писмо до 8-то Народно събрание от 17.06.1981 г. новоизбраните Тодор Живков – председател на Държавния съвет, и Гриша Филипов – председател на Министерския съвет, декларират: *Неотстъпно ще допринасяме за по-нататъшното разгръщане и усъвършенствуване на социалистическия демократизъм.*

Причината за утвърждаването на някои политически клишета може да бъде проследена до най-висшето управленско ниво и чрез поредица публикувани програмни политически документи и книги в същия период. Сред тях например е изданието от 1980 г. с автор Людмила Живкова, озаглавено „За усъвършенствуване на човека и обществото“.

2.3. Медийни проекции на политическото клише "усъвършенствуване"

Основните теми от дневния ред на Народното събрание и езиковите клишета, с които е изпълнена речта на народните представители по време на законодателните сесии в началото на 80-те, могат да бъдат установени в многобройните медийни проекции на парламентарните изказвания. Присъстват на страниците на водещата национална преса – в. „Работническо дело“, в. „Земеделско знаме“ и в. „Труд“:

„Усъвършенствуване на законодателството. По-нататъшно динамично развитие на енергетиката“(в.„Работническо дело“, 30 октомври 1980 г., бр.304, 1.стр.,подзаглавие на водещия материал на броя)

„разширен и усъвършенствуван е надзорът при спазване на законите при привеждане в изпълнение на присъдите“, „усъвършенствува се нормативната уредба“, „цялостна, реална и ефективна защита на правата и свободите на личността на гражданите“, „подчерта, че

усъвършенствуването на прокурорския надзор..." (в. „Работническо дело", 29 октомври 1980 г., бр.303, 1 стр., части от текста)

„Избраниците на народа ще решат редица важни въпроси (...) ще се обсъдят законопроекти, с които ще се усъвършенствува социалистическият правов ред";

„Приети са закони, които ще съдействуват за усъвършенствуването на социалното управление" (в.„Работническо дело", 26 юни 1980 г., бр.128, 1-3 стр., заглавие и подзаглавие)

“Приносът за усъвършенствуване на социалното управление”
(в.„Работническо дело", 26 юни 1980 г., бр.128, 3 стр., заглавие)

„Усъвършенствуване структурата на производството”,
„Усъвършенствуване на външноикономическите връзки”,
„Усъвършенствуване на териториалното разположение на производителните сили" (в. „Работническо дело", 17 декември 1980 г., бр.352, 3 стр., заглавия)

„(...) по-нататъшното усъвършенствуване структурата и организацията на работата на органите на държавната власт..." (в. „Работническо дело", 17 юни 1981 г., бр.168, 1 стр., част от текста)

„За по-нататъшно усъвършенствуване на социалното управление”(в. „Земеделско знаме", 25 и 26 юни 1980 г., бр.150, 1 стр., заглавие)

„(...)народните представители, които взеха думата, пренесоха голямата тема за по-нататъшното усъвършенствуване на транспортния процес на конкретна територия (...)” (в. „Земеделско знаме", 25 и 26 юни 1980 г., бр.150, 1 -2 стр., части от текста)

„Реална програма за всестраниен напредък", „Усъвършенствуване на външно-икономическите връзки", „Усъвършенствуване структурата на производството", „Усъвършенствуване на териториалното разположение на производителните сили”(в. „Земеделско знаме", 17 декември 1980 г., бр.296, стр. 2-3, заглавия)

„Избраниците на народа ще решат редица важни въпроси на обществено-икономическото развитие на страната, ще обсъдят законопроекти, с които ще се усъвършенствува социалистическият правов ред..." (в. „Труд", 25 юни 1980 г., бр.127 1 стр., части от текста)

„За усъвършенствуване на социалното управление" (в. „Труд", 26 юни 1980 г., бр.128, 1 стр., заглавие)

„Ще продължи осъществяването на дългосрочната програма за по-нататъшното усъвършенствуване на нашето законодателство (...)“ (в „Труд“, 28 октомври 1980 г., бр.214, 1 стр., части от текста)

„Ако разнищим тези цифри, ще видим, че през 70-те години, години на бурно развитие и усъвършенствуване на производствените сили (...)“ (в. „Труд“, 19 декември 1980 г., бр.251, 1 стр., части от текста)

„В името на мира, в името на народното добруване“ ; „Народните представители приеха важни закони и решения, които са израз на стремежа към усъвършенствуване на социалистическата демокрация в нашето общество.“ (в. „Труд“, 18 юни 1981 г., бр.142, 1 стр., заглавие и част от текста)

2.4. Защо „усъвършенствуването“ става част от езика на медиите

Тематичното йерархизиране и езикът на пресата през 80-те г. на 20 в. са обвързани с идеологемите, тоталитарни клишета и високопарни лозунги, генерирани от властта.

Причината определени думи и изрази да навлизат от политическия в медийния дискурс не може да бъде открита в съдържателните или експресивните им качества, а следва да бъде свързвана с доминиращата роля на властта над журналистиката. Представителният за периода пример – „усъвършенствувам“, е особено забележим дори на фона на устойчиво употребявани думи и словосъчетания, които илюстрират тенденцията. Чрез различни словоформи думата първоначално изявява забележителен ръст на парламентарна си употреба, превзема изказванията на народните представители и на докладващите министри от парламентарната трибуна. Като следствие от нейното „властване“ в политическия дискурс, думата, която днес познаваме и ползваме в осъвременения вид „усъвършенствам“, се установява широко и в медийния речник, без да е нито нова, нито експресивна. Достатъчно условие се оказва това, че в разглеждания период тя е лидер по употреба в политическата сфера и обслужва целите на държавната пропаганда. Етимологичното внушение е недвусмислено позитивно въпреки контекста на изказванията, в който се набелязват за отстраняване недостатъци в различни сфери. На усъвършенстване подлежи добре работещото и почти съвършеното. Това евфемистично посочване на слабости и проблеми в управлението на държавата всъщност е пропагандна демонстрация на градивна критика и самокритика на властта, на решителност и на грижа за благоденствието на обществото. Медийното ехо улеснява пътя на

политическото клише до широката аудитория и подкрепя пропагандното внушение.

III. „Изчегъртването“ в демократичната парламентарна република

Изследваните парламентарни стенограми и политически изказвания в медиите в периода 2020–2023 г. разкриват разнообразието от прочити на актуалните събития и теми в рамките на политическия дискурс. В речника на депутатите по някои от „горещите“ теми, предвид нестабилната политическа обстановка и гражданските протести в страната, ключовите думи и изрази са: криза/правителствена криза/от криза в криза; мутри/мутри,вън; протести/контрапротести.

3.1. „Изчегъртване“ – от политическия към медийния дискурс

Първоначално следва да бъде направено уточнението, че ще бъдат приведени примери за употреба на думи от политическия дискурс в разширено поле на изява, което включва изказвания на политически фигури и извън парламентарната зала (в медиите, в социалните мрежи). Този подход е мотивиран от нарасналото в разглеждания период значение на извънпарламентарното политическо комуникационно пространство – поради невъзможността водещите партии да излъчат редовно правителство, през 2021 г. три състава на парламента са преждевременно разпуснати и страната влиза в продължителна кризисна спирала от предсрочни избори за Народно събрание. Така изявите от официалната законодателна трибуна са заменени от изказвания пред разнообразни медийни и обществени трибуни. В този период при публичната комуникация е обичайна практика едни от най-важните и запомнящи се политически послания да бъдат представяни в социалните мрежи – от първо лице, преди наличието на партийна санкция или административно съгласуване, без първоначално медийно посредничество. Това способства за разпространяването на политическите позиции едновременно чрез множество различни комуникационни канали, без предимство за традиционните електронни и печатни медии.

В контекста на изследвания преход политически – медиен дискурс, особено внимание следва да бъде отделено на отглаголно съществително, което показва сериозен потенциал за дълго присъствие и на медийните страници. „Изчегъртване“-то се трансформира от обичайна дума в общоустановения речник до политически и медиен „шлагер“ на 2021 г.

„Изчегъртване“ присъства в изказванията на народни представители и на други политически ангажирани лица и наблюдатели чрез свои (граматически) разновидности:

– като преходен глагол от несвършен вид – *изчегъртвам*

– като минало страдателно причастие – *изчегъртан*

– като съществително име – *изчегъртване, самоизчегъртване, чегъртвачи*

Първоначалната употреба в политическия дискурс със значение „отстраняване на управляващата политическа партия от властта“ е в пленарната зала на 45-то Народно събрание, по време на неговата първа сесия на 15 април 2021 г. Тогава председателят на парламентарната група на управляващите използва словоформата именно в този новопридаден смисъл:

„През последната година чухме всякакви заклинания и те продължават и днес – че ГЕРБ трябва да бъде изчегъртана, унищожена, торпилирана“ (*Десислава Атанасова*)

Думата „изчегъртване“ – с актуализираното си значение и силно негативна конотация – придобива особена популярност месец по-късно, през май 2021 г., когато е употребена в интервю на политически лидер в ситуация на политическа криза и очакване на политическа промяна (Станислав Трифонов, лидер на политическа партия „Има такъв народ“, в интервю за БНР, 28.05.2021 г.). Впоследствие се разпространява в интервюта, изказвания или препечатани авторски текстове на поредица други политически лидери и политици (Бойко Борисов-ГЕРБ, Томислав Дончев, Пламен Николов, Радостин Василев). Интересно е участието на неологизма в кратко изказване на български политик, което има характеристиките на програмна политическа платформа: *Аз ще чегъртам ужасно много и до здраво. Ще търся консенсус само и единствено за видове, начини и модели на изчегъртване!!! (Радостин Василев от партия ИТН във Фейсбук, цитиран от в. „168 часа“, 1.08.2021 г.)* Определена е ясна цел, могат да се проследят етапи до постигането ѝ. Заявени са условията за възможни партньорства или коалиции – те ще бъдат търсени по признака на съгласие за целта и методите. Словосъчетанието „до здраво“ със значение на радикално и дълбоко изчистване, категоричността на наречията „ужасно“, „само и единствено“ и на препинателния знак, заедно с метафоричността на „чегъртам“, придават подчертана експресивност на текста. Същата политическа фигура, но вече в качеството на министър (на младежта и спорта) устойчиво лансира в профила си във Фейсбук най-

разпространената политическа заявка като своя лична кауза и през януари 2022 г.: „Днес се убедих повече от всякога, че реформите в българския спорт са неизбежни и необходимостта от тях е спешна. Думата изчегъртване придобива истински смисъл“.

Партия ГЕРБ, като посочен адресат на новата политическа заявка, чрез изказвания на свои представители и в официални позиции до медиите определя изчегъртването като вредно по съдържание и неуспешно реализирано действие, ескалирало в опити за „изкъртване“ или политическа репресия. (*Томислав Дончев пред Нова тв на 12.07.2021 г., позиции на ГЕРБ от 26.09.2021 г. и 7.12.2021 г.*).

След публичната си „премиера“ и с обяснен от автора смисъл като *„изтриване с всички законови средства на направеното от политическата партия ГЕРБ“* думата превзема медийния дискурс през различни комуникатори, преобладаващата част от които са политически обвързани лица, изследователи и наблюдатели на политическите процеси. И в медийното поле, след политическото, словоформата навлиза с двете ясно противопоставени и произтичащи от политическия дискурс значения:

- Като положително и необходимо действие, равносилно на: почистване, отстраняване (вкл. отстраняване на паразит), „метла“.

В изказванията на представители на „Има такъв народ“ и средите на т.нар. партии на промяната съдържанието на думата логично е приравнено на необходимо действие. Извън чисто политическия смисъл и извън политическите среди, тя придобива по-разширено значение. Бизнесменът Красимир Дачев напр. употребява „изчегъртването“ като необходимост за сферата на енергетиката. (*В системата на енергетиката трябва много голяма "метла". На всяко ниво там има нещо за изчегъртване.*) Така е реанимирана популярната в първите години на демократичния преход метафора „метла“ за назоваване на масови уволнения и политически чистки. Все пак между двете думи има семантична разлика: измитането може да бъде извършено бързо, защото не предполага насрещна съпротива. Докато изчегъртването е продължителен процес, защото има да се справя с дълбоко вкореняване, здраво срастване и залепване, т.е. нужни са усилия и търпение, за да бъде отстранен проблемът/обектът.

Изчегъртването, доближено по смисъл до неизбежна самоотбрана, присъства в коментар на PR експерта Любомир Аламанов: *Когато някой се е впил като паразит в тялото, коя е другата дума, която може да бъде употребена* (dnes.bg, 25.07.2021 г.)

- Като вредно и опасно действие, равносилно на: прокуждане, пропъждане, изгонване; реваншизъм, отмъщение, репресия, ликвидация, чистка; любимо занимание, професия; мото, девиз, слоган; абсурд на пълното отрицание; връщане към тоталитарни практики, втечняване, прогонване и изпаряване на дисиденти, подмяна на термини и истини.

Президентът (от 2002 до 2012 г.) Георги Първанов асоциира „изчегъртването“ с позабравената чистка (["https://www.plovdiv24.bg/team/Ekip-site_name-1.html"](https://www.plovdiv24.bg/team/Ekip-site_name-1.html)bg, 13.09.2021 г.). Политологът Цветанка Андреева го приравнява на *безсмислено отмъщение и реванш* (Бг он еър, България сутрин, 27.08.2021 г.) Значителна част от коментиращите отправят актуалния политически слоган към мисловното поле на отречените тоталитарни практики. „Изчегъртам“ според писателя Теодора Димова *съдържа в себе си болшевишкия радикализъм* (в. „24 часа“, 7.08.2021 г.). Социалният психолог проф. Антоанета Христова го вижда така: *вменява се на този или онзи, че е лош, това е 1944 г.* (pik.bg, 9.11.2021 г.). Психиатърът д-р Любомир Канов в поредица коментари и интервюта твърди: *комунистите използваха далеко по-правилния израз – „ликвидация“ ...означаваше несретникът, роден поради Съдбата си във времената на Великата Утопия, осмелил се да се противопоставя, да бъде втечен, да изчезне завинаги от агрегатното състояние на Човечеството. Да бъде прогонен и да се изпари!* (фактор.бг, 26.09.2021 г.), *Изчегъртването на термини и на установени истини е любимото занимание на новите идеолози на лявото* (conservative.bg, 22.10.2021 г.). Препратки към режима преди 1989 г. дават политологът Огнян Минчев: *Изчегъртване правят почерпени милиционери и посредствени солдафони* (Клуб Z, 4.12.2021 г.) и Пловдивският митрополит Николай: *Вече се научихме да казваме за човеци, че „ще бъдат изчегъртани“, което е страшно* (petel.bg, 8.11.2021 г.).

В контекста на сериозен сблъсък между позициите на управляващите и на национален всекидневник, актуализирал в общественото пространство ключови въпроси за отношението на властта към медиите, за свободата на словото и за защитата на държавния интерес, попада коментар на доц. Георги Лозанов: *Ако изчегъртването на „Труд“ произтича от новата власт, това би било изключително лоша атестация.* (в. „Труд“, 9.12.2021 г.)

Политическият психолог проф. Антоанета Христова предлага контекстуална ревизия на прочита: *Протестните партии се усещат като обекти на изчегъртване...не успяват да влязат ефективно в предизборната кампания* (радио „Фокус“, 15.10.2021 г.). Субектът вече е обект на действието, претендентите за идеолози и лица на

промяната са се превърнали в нейни жертви. Така политическият контекст разширява разбирането за изчегъртване като приложимо не към конкретна, а към всяка партия.

Ревизията на прочита се установява трайно през 2022 и 2023 г., следвайки политическите обрати, властовите рокади и най-вече резултатите от тях:

„...Изчегъртвачите са на път да се самоизчегъртат. А бяха предупредени, но...” (Евгений Михайлов във Фейсбук; 29 август 2022 г.);

„Чегъртат фалшивата „промяна” – „калинките” са се спотаили на де що има държавна хранилка.Чегъртайте смело!” (Борислав Цеков, 6 август 2022 г.)

„Така че, Христо Иванов, Кирил Петков, Асен Василев, Атанас Атанасов, Бойко Борисов, Делян Пеевски, Мустафа Карадайъ, “изчегъртването” за вас приключи. Време е за шпакловане и замазване на престъпления” (из откритото писмо на председателя на ИТН Станислав Трифонов от 2 юни 2023 г. до част от политическите лидери)

„Въпросът е как коалицията на изчегъртаните и изчегъртвачите ще продължи работа” (министърът на отбраната Димитър Стоянов, 5 юни 2023 г.)

3.2. За първоизточниците на езиковата мода 2020 – 2021 г.

Първоначалната употреба на думата „изчегъртване” в политическия дискурс със значение „отстраняване на управляващата политическа партия от властта” е в пленарната зала на 45-то Народно събрание, по време на неговата първа сесия на 15 април 2021 г. Тогава председателят на парламентарната група на управляващите използва словоформата именно в този смисъл: „През последната година чухме всякакви заклинания и те продължават и днес – че ГЕРБ трябва да бъде изчегъртана, унищожена, торпилирана” (*Десислава Атанасова*)

Думата „изчегъртване” – с актуализираното си значение и силно негативна конотация – придобива особена популярност месец по-късно, през май 2021 г., когато е употребена в интервю на политически лидер в ситуация на политическа криза и очакване на политическа промяна (*Станислав Трифонов, лидер на партията „Има такъв народ”, в интервю за БНР, 28.05.2021 г.*).

3.3. Медийни проекции на политическата заявка „изчегъртване“

Навлизането на „изчегъртване“ в медийния дискурс е белязано от свръхупотреба, тъй като масово се използва от журналистите и останалите публични говорители. Само месец след появата си в политическа среда „изчегъртването“ може да бъде срещнато в заглавия на журналистически анализи.

Във в. „Сега“ журналистът Петьо Цеков определя думата като политически термин: Преди месец Слави Трифонов въведе в обращение нов, да го наречем – политически термин. „Изчегъртване“. В интервю за Петьо Волгин Слави заяви, че приоритет трябва да бъде: „изтриване и изчегъртване на това, което направи ГЕРБ, с всякакви законови средства“. (...) Думата изчегъртване скандализира и продължава да скандализира много хора – предимно гербери, овъртолили се във властта десетина години. Факт е – звучи притеснително да кажеш, че ще изчегърташ човек. (в. „Сега“, 11 юни 2021 г., заглавие на анализ „Черният списък на плачещите корумпета“)

Характерно за употребата на словоформата от медиите е, че приложното поле на значението следва актуалната политическа ситуация. Думата (равнозначна на политически призив, закана и платформа едновременно), появила се в партийната надпревара за парламентарно представителство и свързвана с отстраняването на конкретна политическа сила, постепенно е обвързана от медиите с работата на изпълнителната власт в лицето на действащото към съответния момент правителство. Например:

„Коментар на седмицата №1: В парламента гномове избиват комплекси. Искат още чегъртане“, „Искаш 240 народни избраници да продължат с чегъртането, докато истеричният служебен кабинет на президента Радев продължава да вилнее предизборно, все едно си е на село.“ (в. „24 часа“, 25.07.2021 г., заглавие и част от текста на коментар с автор Диляна Ценова);

„Два месеца България не е нито парламентарна, нито република“, „От известно време България живее в така нареченото извънредно положение – нормалният ред е отменен, а служебното правителство така ударно чегърта едната политическа сила, та пушек се вдига. Разбира се, всичко това май става в рамките на закона.“ (в. „24 часа“, 20.07.2021 г., заглавие и част от текста на коментар с автор Валери Найденов);

„Докога ще продължи чегъртането?“ (в. „24 часа“, 7.12.2021 г.);

„Затова ГЕРБ дори не води сериозна предизборна борба, организирано се оттегля на по-задна позиция, оставяйки на българите намръщено да гледат безплодните напъни на своите чегъртачи да произведат нещо смислено и перспективно.“ (в. „Труд“, 16 юли 2021 г., 1 стр., част от коментар „С нищо на рамо и на път за никъде“ с автор д-р Илия Илиев)

„Внимавайте с изчегъртането – животозастрашаващо е“ (в. „Труд“, 20 юли 2021 г., 1 стр., коментар на Виктория Георгиева)

„Изчегъртването стана следизборен символ: „Да заличим Борисовщината!“. Но нито е възможно тя да се изчегърта, след като манталитетът на чегъртащите е Борисовски, нито трябва. (...) Потресаващо е как една простащина като „изчегъртането“ може да се изрече като управленска цел.“ (в. „Труд“, 22 юли 2021 г., 8 стр., част от текста със заглавие „Егото и мъстта са нормални човешки черти“, коментар на Искрен Вълчев за сайта „Гласове“, публикуван със съкращения)

„Слави печели, но изчегъртването на Бойко не е завършило“ (в. „Сега“, 12 юли 2021 г., автор: Петьо Цеков)

„Мачкат ни, бият ни, изчегъртват ни – всичко това са послания, които демобилизират герберския актив, но това си е партиен проблем, който не ни засяга“ (в. „Сега“, 27 август 2021 г., част от текста със заглавие „Политическите сили загърбиха всякаква логика и съвсем ошашавиха електората“, автор: Петьо Цеков)

„Изчегъртай чиновника е любимата игра на политиците“ (24chasa.bg, 15 август 2022 г., автор: Викор Иванов)

„С изритването на „гробаря“ Минеков „революцията“ приключи. Радев като един Робеспьер закара всички „гробари“ и „изчегъртвачи“ на гилотината.“ (коментар на журналиста Стефан Ташев във Фейсбук, 4 февруари 2023 г.)

„След срещата с Радев: В Народния театър ликуват зарази изчегъртването на Минеков. Трупата отвратена до краен предел от бившия „културен“ феодал“ (агенция ПИК, 4 февруари 2023 г.)

Значението се пренася и в случаи, в които основни опоненти не са партийните функционери, но политическият контекст е лесно уловим и разпознаваем:

„Ще изчегърта ли Соня Момчилова становището на СЕМ от 2009 г.?“ (в. „Труд“, 30 юли 2021 г., 1 стр.)

„Палачите на вашите вестници и вестникари“. Велислав Минеков се опитва да „изчегърта“ най-дълголетния вестник. (в. „Труд“, 8 декември 2021 г., автор: Росен Тахов)

„Изчегъртването в тотото отново бе спряно от съда“ (в. „Сега“, 04 Февр. 2022 г.)

3.4. Защо „изчегъртването“ става част от езика на медиите

През първите десетилетия на прехода изявените политически фигури с посланията си внасят повече експресивност и непринуденост в публичната комуникация. Трайното усвояване на думи и словоформи от медийния речник след разпада на тоталитарния режим е подчинено не на императива за копиране на политическите речи, а на условията за повече четивност – т.е. водещ е интересът на аудиторията. Показателен пример е думата „изчегъртване“, активирана в съвременното комуникационно пространство с допълнително придаден смисъл. Първоначално е част от политическия дискурс като лексикалното „острие“ в предизборната реторика. Партийното противопоставяне по оста „партии на промяната – партии на статуквото“ става определящо за двупосочната ѝ употреба. Журналистите заемат думата като нов политически термин, както директно отбелязва Петьо Цеков от екипа на в. „Сега“. Бързото навлизане в журналистическия речник се дължи на изключително подходящите за медийния изказ експресивност и икономичност. Провокативността на остро политическо послание в предизборна атмосфера носи силно въздействащ ефект, като думата е заредена с негативна конотация още от първоизточника. Така реално се превръща в бонус към атрактивността на журналистическите материали, без да поражда отговорността на първоавторството. Лаконичността също е удобство за редакторите, защото тя пълноценно замества разгърнатото описание на цял процес. Всички описани характеристики обясняват трайното закрепване в журналистическия език.

IV. Изводи

Резултатите показват, че от медийни проекции на парламентарните послания определени думи от политическата лексика се превръщат в част от езика на репортерите и редакторите. За обозначаването и разпространението на идеологеми, които са част от политическата реторика, висшите представители на властта от тоталитарния период използват т.нар. дървен език – неатрактивни и износени от прекалено експлоатиране думи и устойчиви словосъчетания. Медийният речник дословно копира генерираните клишета. Представители на

посттоталитарната, съвременна политическа класа предпочитат да имитират разговорност, като експлоатират ниските стилистични регистри и характерната за тях лексика. Журналистите заемат за употреба думите и изразите от политическия дискурс, подходящи и удобни за медийна употреба.

През тоталитарния период генерирането и разпространението на идеологеми чрез политическите лозунги и клишета е единна държавна политика, съгласувана и дългосрочна пропагандна кампания и произтича от най-високите йерархически етажи на държавното управление. В началото на 20-те г. на 21 в. незаобиколимите партийни тезиси като първоизточник на „модерни“ политически думи са заменени от ефектни (и нерядко-импулсивни) изяви на персоналния политически изказ.

В политическата сфера определени периоди се свързват с предпочитани послания, които дават знак за тематичните и лексикални предпочитания на парламентарно представения елит, за неговите възгледи и идеи, управленски намерения, личностен и политически капацитет. След популяризирането на възродени с ново значение или новоизобретени политически словоформи посредством интензивното им медийно цитиране, в журналистическия език от тоталитарния период те се установяват безкритично поради законово закрепеното надмощие на политическия дискурс.

През разглеждания посттоталитарен период в езика на медиите навлизат образци от политическата лексика, които отговарят на редакционните критерии за информативност, атрактивност, лаконичност и широка приложимост в зависимост от контекста. Закрепването в медийния речник удължава активното използване на модерните думи, като най-експресивните примери продължават да носят символиката от политическия си генезис, но същевременно ситуационното им значение е надскочено и те участват в изграждането на по-разнообразни сюжети и послания.

В тоталитарната държава целенасочено тиражираните думи и словосъчетания от управляващата класа са пропагандно изобретени за възхвала на властта, като същевременно дефицитите и дефектите на системата са туширани или negliжирани чрез внимателно обмислена и централизирана налагана фразеология с положителна конотация. Усъвършенствуването (съвр.усъвършенстване) – знакова за началото на 80-те дума, внушава представата за отличното управление на просперираща държава, която в грижата си за общественото благоденствие отстранява несъвършенства, или нищожни на фона на успехите и напълно отстраними проблеми. Усъвършенстването не

задава персонална връзка с източник и отговорност за проблемите. Предполага съвместни усилия по надграждане на работещ положителен модел. Задава дългосрочен хоризонт на действие. Насочва електоралното внимание към позитивно послание и манипулира общественото мнение в полза на политическата върхушка.

Основната заявка на политическата класа повече от три десетилетия след началото на демократичните промени в страната е за „изчегъртване“. Силово лексемата копира разговорността на разкрепостения медиен език от първите години на прехода, която политическата лексика следва в процеса на медиатизиране и таблоидизиране. Изчегъртването като политическо намерение и платформа поражда очакване за промяна на базата на отстраняване и разправа с идеен опонент. Създава усещането за враждебен устрем, задава крайна цел, чертае ограничен хоризонт на действието, който се простира до отстраняването на политически субект/субекти, без да предполага и предлага развитие. Приобщава електоралното внимание към негативното (спрямо личности) действие като крайна политическа и държавническа цел.

Заключение

Впечатлението от двете думи-послания би могло да изгради превратна представа за фактическата обществена и политическа ситуация в страната. В тоталитарната държава пропагандното завоалиране на проблемите ги изтласква встрани от вниманието, без да ги решава и в отсъствието на реални политически опоненти и коректив.

Съвременният политически плурализъм предлага друга крайност – словесно драматизиране и езиково пресилени закани, пред реализирането на които обаче съществуват поредица бариери – конституционното устройство и възприетите обществени ценности възпрепятстват посегателства срещу личността и недемократичните практики. Възпиращо е официалното разделение на властите с вменените им задължения да коригират взаимно неприемливи практики и да охраняват обществения интерес, конституционните права и свободи на всеки гражданин.

Усъвършенстването, като заявено действие и като внушение, съдържа потенциал за обединение. Никой не би се почувствал конкретно застрашен и формално никой не би възразил на усъвършенстване в която и да е сфера и по какъвто и да е повод.

Изчегъртването съюзява само част от обществото за лимитиран период от време. Предполага срещуположни страни в конфликт, в който идейните опоненти са заместени от персонални „мишени“. Разделението е предпоставено и то може да бъде само задълбочавано.

Изчегъртването не се асоциира с разпоредбите на закона, а със субективна преценка и правила. Това не придава морален авторитет на извършителя, нито политическа логика и цивилизованост на целите.

С уговорката, че разгледаните като езикови емблеми на политически периоди думи не пресъздават фактическото състояние на държавата и обществените процеси нито през тоталитаризма, нито в годините на демократично устройство, основната тревога може да бъде свързвана с неумелия избор и комуникиране на стратегически послания от съвременната политическа класа.

Свободата на политическия дискурс предполага език и действия, които са конфронтационни, действителната политика е сблъсък на идеологии, разнопосочност на посланията, наличие на спорове, тиражиране на остри обвинения и разтърсващи призови. Обратното би означавало в много случаи лицемерно премълчаване или опити за подмяна на реалността. Въпрос на политическа култура и на обществена търпимост, обаче, е доколко конфликтът следва да е идейната база и езиковото средство за изграждане на политическите стратегии и на комуникационната връзка с масовата аудитория. Между двете крайности – на лицемерно пригладените езиково проблеми и на пресираната до агресия езикова енергия, се простира сериозният потенциал от „златни“ комуникационни възможности. Без да изключват умелата манипулация или засилената експресия, съвременните ораторски изяви могат да предлагат стратегически обмислени, дългосрочни и ценностно приемливи послания и цели.

БЕЛЕЖКИ

[1] Ван Дайк 2006: Van Dijk, T. *Discourse and Manipulation. Discourse & Society*. Vol 17(2). <https://doi.org/10.1177/0957926506060250>

[2] Делийски 2020: Делийски, С., Символният смисъл в политическата комуникация : Концептуалните метафори във всекидневния политически дискурс във Facebook и Дерманци. София, 2020.

[3] Монова 2014: Монова, Т. *Новият журнализъм на Прехода*. изд. Парадокс, София, 2012, с.21

[4] Ефтимова 2014: Ефтимова, А. *Медиен език и стил: теория и съвременни практики*, унив. изд. „Св. Кл Охридски“, София, 2014

[5] В своя труд „Произход на тоталитаризма“ (1951) Хана Аренд първа синтезира общата научна концепция за тоталитаризма

[6] Андреева 2015: Андреева, Д. *Рицари на „малката правда“*. В *търсене на разследващата журналистика преди Десети ноември 1989* [HYPERLINK "https://www.newmedia21.eu/izsledvanig/ritsari-na-malkata-pravda-v-tarsene-na-razsledvashtata-zhurnalistika-predi-deseti-noemvri-1989-g/"](https://www.newmedia21.eu/izsledvanig/ritsari-na-malkata-pravda-v-tarsene-na-razsledvashtata-zhurnalistika-predi-deseti-noemvri-1989-g/) [HYPERLINK "https://www.newmedia21.eu/izsledvanig/ritsari-na-malkata-pravda-v-tarsene-na-razsledvashtata-zhurnalistika-predi-deseti-noemvri-1989-g/"](https://www.newmedia21.eu/izsledvanig/ritsari-na-malkata-pravda-v-tarsene-na-razsledvashtata-zhurnalistika-predi-deseti-noemvri-1989-g/), *Newmedia21*, 2015

[7] Дееничина 2006: Дееничина М., *Репресивната функция на медиите в тоталитарното общество през случая „Една жена на 33“*, сб. „Българската журналистика, 160 години, минало, настояще, перспективи“, 2006

[8] Малецке 1994: Малецке, Г. *Психология на масовата комуникация*, изд. къща Хъски, София, 1994, с.183

[9] Брезински 1976: Брезински, С. *Журналистическа стилистика*, 1976

[10] Виденов 1999: Виденов М. *Езикът и общественото мнение*, 1999, с.112

[11] Липман 1922: Липман, У. *Общественото мнение*, Ню Йорк, 1922

[12] Петров : Петров, М. *Журналистическите сатурналии*. *Професионални ролеви модели, информационни ценности и семиотични парадокси в тоталитарното и посттоталитарното общество*

[13] Василев 2018: Василев, С. *Лидерство и медии*, изд. Сивас, София, 2018, с.237-241

[14] Разпоредби на Конституцията на Република България (1991 г.): „Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово – писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.“ (чл.39, ал. 1); „Печатът и другите средства за масова информация са свободни и не подлежат на цензура.“ (чл.40, ал.1); „Всеки има право да търси, получава и разпространява информация. Осъществяването на това право не може да бъде насочено срещу правата и доброто име на другите граждани, както и срещу националната сигурност, обществения ред, народното здраве и морала.“ (чл.41 ал. 1)

[15] Николова, Р. Конституционни аспекти на свободата в медийната дейност, Достъпно на: <file:///C:/Users/vivacom/Documents/%D0%A1%D0%9D%D0%98%D0%9>

[16] Действащата конституция от 1991 г. предвижда ограничения за медийната дейност в чл.40, ал.2: "Спирането и конфискацията на печатно издание или на друг носител на информация се допускат само въз основа на акт на съдебната власт, когато се накърняват добрите нрави или се съдържат призови за насилствена промяна на конституционно установения ред, за извършване на престъпление или за насилие над личността. Ако в срок от 24 часа не последва конфискация, спирането преустановява действието си". Тези мерки са „специални и крайни“ според тълкуване на Конституционния съд, което ги определя като „изключения от принципната забрана на цензурата“.

[17] Ефремов 2019: Ефремов, Е., Правни аспекти на журналистическото редактиране, изд. Фабер, 2019, с.28-33

[18] Виденов 1999: Виденов, М. *Езикът и общественото мнение*. АИ Проф. Марин Дринов, София, 1999, с.149

[19]Виденов 2016: Виденов, М. *Из моя езиковедски бележник*, изд. Захарий Стоянов, София, 2016, с.16

[20] Ефтимова 2014: Ефтимова, А. *Основите политически стилове днес са три*. Любословие, 27.02. 2014 г. Достъпно на: <https://luboslovie.bg/2014/02/27/%d0%b4%d0%be%d1%86->

[21] Чоролеева 2010: Чоролеева, М. „Езикова мода“ и процесите на развитие и обогатяване на лексиката. *Многообразие в единството*, № 1, 2010, с. 26-30, Достъпно на: <http://tksi.org/SUB/papers/1-1/1-1-3.pdf>.

[22] Иванова 2021: Иванова, И. Езиковата мода в онлайн медиите: наблюдения върху някои комуникативни практики. *Медии и език*, 18 юли 2021, № 10, Достъпно на: <http://medialinguistics.com/>

[23] Любенов 2017: Любенов, М. *Партии, идентичност, популизъм*. Портал Култура, 17 март 2017 г.,

Достъпно на: <https://kultura.bg/web/%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B8-%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82->

[%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D1%8A%D0%BC/](#)

[24] Василев 2018: Василев, С. *Лидерство и медии*, изд. Сивас, София, 2018, с.244-245

[25] Ефтимова 2014: Ефтимова, А. *Основите политически стилове днес са три*. сп. Любословие, 27.02. 2014 г. Достъпно на: <https://luboslovie.bg/2014/02/27/%d0%b4%d0%be%d1%86->

[26] Монова 2009: Монова, Т. Пресата през януари: таблоидизацията е завършена, политическите послания – безопасни (анализ, базиран на данните от агенция „Маркет Линкс“, януари 2009). Фондация медийна демокрация, 1 март 2009 г. Достъпно на: <http://www.fmd.bg/?p=978>

[27] Даскалова 2011: Даскалова, Н. *Новинарската стойност на политическите субекти*. сб. Медиите и политиката, съст. Георги Лозанов и Орлин Спасов, София, 2011, с.219

[28] Куцева 2011: Куцева, Г. *Новите реалности: „медиатизиране“ на политиката или „политизиране“ на медийното съдържание*. Медиите и политиката, съст. Георги Лозанов и Орлин Спасов. София, 2011, с.195

БИБЛИОГРАФИЯ

Андреева 2015: Андреева, Д. *Рицари на „малката правда“*. В търсене на разследващата журналистика преди Десети ноември 1989 , [Newmedia21](#), 2015

Аренд 1951: Аренд, Х. *Произход на тоталитаризма*, 1951

Брезински 1976: Брезински, С. *Журналистическа стилистика*, 1976

Ван Дайк 2006: Van Dijk, T. *Discourse and Manipulation. Discourse & Society*. Vol 17(2). <https://doi.org/10.1177/0957926506060250>

Василев 2018: Василев, С. *Лидерство и медии*, изд. Сивас, София, 2018, с.237-241

Виденов 1999: Виденов М. *Езикът и общественото мнение*, 1999, с.112

Виденов 1999: Виденов, М. *Езикът и общественото мнение*. АИ Проф. Марин Дринов, София, 1999, с.149

Виденев 2016: Виденов, М. *Из моя езиковедски бележник*, изд. Захарий Стоянов, София, 2016, с.16

Даскалова 2011: Даскалова, Н. *Новинарската стойност на политическите субекти*. сб. Медиите и политиката, съст. Георги Лозанов и Орлин Спасов, София, 2011, с.219

Дееничина 2006: Дееничина М., *Репресивната функция на медиите в тоталитарното общество през случая „Една жена на 33“*, сб. „Българската журналистика, 160 години, минало, настояще, перспективи“, 2006

Делийски 2020: Делийски, С., *Символният смисъл в политическата комуникация : Концептуалните метафори във всекидневния политически дискурс във Facebook и Дерманци*. София, 2020.

Ефремов 2019: Ефремов, Е. *Правни аспекти на журналистическото редактиране*, изд. Фабер, 2019, с.28-33

Ефтимова 2014: Ефтимова, А. *Медиен език и стил: теория и съвременни практики*, унив. изд. „Св. Кл Охридски“, София, 2014

Ефтимова 2014: Ефтимова, А. *Основите политически стилове днес са три*. Любословие, 27.02. 2014 г. Достъпно на: [https://luboslovie.bg/2014/02/27/%](https://luboslovie.bg/2014/02/27/%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D1%8A%D0%BC/)

Иванова 2021: Иванова, И. *Езиковата мода в онлайн медиите: наблюдения върху някои комуникативни практики*. Медии и език, 18 юли 2021, № 10, Достъпно на: <http://medialinguistics.com/>

Куцева 2011: Куцева, Г. *Новите реалности: „медиатизиране“ на политиката или „политизиране“ на медийното съдържание*. Медиите и политиката, съст. Георги Лозанов и Орлин Спасов. София, 2011, с.195

Липман 1922: Липман, У. *Общественото мнение*, Ню Йорк, 1922

Любенов 2017: Любенов, М. *Партии, идентичност, популизъм*. Портал Култура, 17 март 2017 г.,

Достъпно на: <https://kultura.bg/web/%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B8-%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D1%8A%D0%BC/>

Малецке 1994: Малецке, Г. *Психология на масовата комуникация*, изд. къща Хъски, София, 1994, с.183

Монова 2014: Монова, Т. *Новият журнализъм на Прехода*. изд. Парадокс, София, 2012, с.21

Монова 2009: Монова, Т. Пресата през януари: таблоидизацията е завършена, политическите послания – безопасни (анализ, базиран на данните от агенция „Маркет Линкс“, януари 2009). Фондация медийна демокрация, 1 март 2009 г. Достъпно на: <http://www.fmd.bg/?p=978>

Николова 2010: Николова, Р. *Конституционноправни аспекти на свободата в медийната дейност*, Достъпно на: <file:///C:/Users/vivacom/Documents/%D0%A1%D0%9D%D0%98%D0%9C%D0%9A%D0%98%20%D0%97%D0%90%20%D0%A4%D0%91/law-journal1-2010-1.pdf>

Петров : Петров, М. Журналистическите сатурналии. Професионални ролеви модели, информационни ценности и семиотични парадокси в тоталитарното и посттоталитарното общество

Чоролеева 2010: Чоролеева, М. „Езикова мода“ и процесите на развитие и обогатяване на лексиката. *Многообразие в единството*, № 1, 2010, с. 26-30, Достъпно на: <http://tksi.org/SUB/papers/1-1/1-1-3.pdf>.

КОРПУС ИЗСЛЕДВАНИ ТЕКСТОВЕ:

Парламентарни стенограми

Стенограма от заседание на 33-то Народно събрание, София, 24 юни 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то Народно събрание, София, 25 юни 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то Народно събрание, София, 28 октомври 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то .Народно събрание, София, 29 октомври 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то Народно събрание, София, 16 декември 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то.Народно събрание, София, 17 декември 1980 г.

Стенограма от заседание на 33-то Народно събрание, София, 18 декември 1980 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 16 юни 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 17 юни 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 7 юли 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 20 октомври 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 10 декември 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 11 декември 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 12 декември 1981 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 30 март 1982 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 15 декември 1982 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 30 март 1983 г.

Стенограма от заседанието на 34-то Народно събрание, София, 29 септември 1983 г.

Стенограма от заседание на 34-то Народно събрание, София, 21 декември 1983 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 15 януари 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 10 юли 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 15 юли 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 2 септември 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 1 октомври 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 27 ноември 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 3 декември 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 18 декември 2020 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 13 януари 2021 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 14 януари 2021 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 3 февруари 2021 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 11 февруари 2021 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 17 февруари 2021 г.

Стенограма от заседание на 44-то Народно събрание, София, 5 март 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 15 април 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 16 април 2021 Г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 21 април 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 23 април 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 29 април 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 5 май 2021 г.

Стенограма от заседание на 45-то Народно събрание, София, 7 май 2021 г.

Стенограма от заседание на 46-то Народно събрание, София, 21 юли 2021 г.

Стенограма от заседание на 46-то Народно събрание, София, 22 юли 2021 г.

Стенограма от заседание на 46-то Народно събрание, София, 1 септември 2021г.

Стенограма от заседание на 47-то Народно събрание, София, 3 декември 2021 г.

Стенограма от заседание на 47-то Народно събрание, София, 15 декември 2021 г.

Медийни публикации

„Действена социалистическа демокрация“, в. „Работническо дело“, 25 юни 1980 г., бр.127, 1-2 с.

„Тринадесета сесия на Седмото Народно събрание“, в. „Труд“, 25 юни 1980 г., бр.127, 1 с.

„Програма за благоденствие и възход“, в. „Работническо дело“, 17 декември 1980 г., бр.352, 1 с.

„Действена опора на социалистическата журналистика“, „ Трето национално съвещание на дописниците“ (заглавие и подзаглавие), в. „Работническо дело“, 18 декември 1980 г., бр.353, 1 с.

„Под знамето на партията, със словото на партията“, „Шести конгрес на Съюза на българските журналисти“, в. Работническо дело“, 31 октомври 1981 г., бр.304, 1-3 с.

„Първа сесия на Осмото Народно събрание“, в.„Земеделско знаме“, 17 юни 1981 г. , 1-2 с.

„Върхът, от който гледаме бъдещето“- В.„Земеделско знаме“, 21 октомври 1981 г.,1-2-3 с.

„По избрания път-с ясно очертана, реално изпълнима програма“- В. „Земеделско знаме“, 11 декември 1981 г., бр.289, 1 с.

„Пленум на Централния комитет на Българската комунистическа партия“, „Първа сесия на Осмото народно събрание“ В. „Работническо дело“ (заглавие и подзаглавие), 17 юни 1981 г., бр.168, 1с.

„Такъв народ е бил и ще пребъде!“, в. „Работническо дело“, 21 октомври 1981 г., бр.294, 1-4 ,5, 6 с.

„ Първа сесия на Осмото народно събрание“, в. „Труд“, 17 юни 1981 г., бр.141, 1 с.

12. Чело на 1 стр.: „В името на мира, в името на народното добруване“ В. „Труд“, 18 юни 1981 г., бр.142, 1 с.

„Слави Трифонов: Направеното от ГЕРБ трябва да бъде изчегъртано“, БНР, 28.05.2021 г., <https://bnr.bg/horizont/post/101464580/slavi-trifonov-napravenoto-ot-gerb-trabva-da-bade-izchegartano>.

„Слави Трифонов: Не знаех, че думата „изчегъртване“ ще стане нарицателна, но ми звучи все по-точно“, Фрогнюз, 28.06.2021 г., <https://frognews.bg/obshtestvo/aktualno/slavi-trifonov-znaeh-che-dumata-izchegartvane-shte-stane-naritsatelna-zvuchi-vse-tochno.html>.

„Кандидатът за премиер: „Изчегъртването“ не е стратегия, но някои факти заслужават“, dnevnik.bg, 30.07.2021 г., https://www.dnevnik.bg/izbori_2021/2021/07/30/4238437_kandidatut_za_premier_izchegurtvaneto_ne_e_strategiia/.

„Красимир Дачев: В енергетиката има много за изчегъртване“, nova.bg, 9.08.2021 г.

„Ще търся консенсус само за видове и модели на изчегъртване“, Радостин Василев, ИТН, 168chasa.bg, 1.08.2021 г., <https://www.168chasa.bg/article/10039641>. .

„Изчегъртване и други „тежки“ реплики: Как говорят политиците ни?“, dnes.bg, 25.07.2021 г.,

„Томислав Дончев: Опитите за „изчегъртване“ очевидно са неуспешни“, Лице в лице, Нова тв, 12.07.2021 г.

„Теодора Димова: Думата „изчегъртвам“ стана девиз, мото, политическа програма. Може да стане и епоха“, в „24 часа“, 7.08.2021 г.

„Митрополит Николай: Вече се научихме да казваме за човеци че „ще бъдат изчегъртани“, което е страшно“, petel.bg, 8.11.2021 г., <https://petel.bg/Mitropolit-Nikolay--Veche-se-nauchihme-da-kazvame-za-chovetsi--che----shhe-badat-izchegartani---koeto-e-strashno> 424591.

„Проф. Нако Стефанов: Ако върви някакво изчегъртване, това е изчегъртването на българите от България“, Поглед тв, Втора част на разговора на Симеон Миланов с проф. Нако Стефанов, 21.09.2021 г., <https://pogled.info/tv/alternativen-pogled/prof-nako-stefanov-ako-varvi-nyakakvo-izchegartvane-tova-e-izchegartvaneto-na-balgarite-ot-balgariya.134356>.

„ГЕРБ за централата си: След неуспешното изчегъртване, дойде време на изкъртването“, в. „Монитор“, 26.09.2021 г.

„Минеков: В петък започваме преместването на централата на ГЕРБ от НДК“, glasove.com, 7.12.2021 г., <https://glasove.com/categories/novini/news/velislav-minekov-v-petk-zapochvame-premestvaneto-na-tsentralata-na-gerb-ot-ndk>. .

„Политолози: Промяната ще дойде от втория мандат на Радев и връщането на ГЕРБ“, Бг он еър, България сутрин, 27.08.2021 г., <https://www.bgonair.bg/a/36-sutreshen-blok/237405-politolozi-promyanata-mozhe-da-doyde-ot-vtoriya-mandat-na-radev-i-vrashtaneto-na-gerb>.

„Първанов: При служебния кабинет имаше престараване, мачкане и изчегъртване“, Plovdiv24.bg, 13.09.2021 г., <https://www.plovdiv24.bg/novini/Bylgaria/Purvanov-Pri-sluzhebniya-kabinet-imashe-prestaravane-machkane-i-izchegurtvane-1124502>.

„Само в ПИК TV! Проф. Антоанета Христова разкрива причините за предизборните манипулации на Румен Радев“, pik.bg, 9.11.2021 г., <https://pik.bg/-news1066455.html>. .

„Защо настоявате за изчегъртване, комунистите използват далечно по-правилния израз –

„ликвидация“, faktor.bg, 26.09.2021 г., <https://faktor.bg/bg/articles/novini-balgariya-zashto-nastoyavate-za-izchegartvane-komunistite-izpolzvaha-daleko-po-pravilniyat-izraz-likvidatsiya..>

„Д-р Любомир Канов: От утопиите за равенството пак ще се възползват подлеците“, conservative.bg, 22.10.2021 г.,

<https://conservative.bg/d-r-lyubomir-kanov-ot-utopiite-za-ravenstvoto-pak-shte-se-vuzpolzvat-podlecite/>.

„Изчегъртване“ правят почерпени милиционери и посредствени солдафони,, clubz.bg, 4.12.2021г., <https://www.clubz.bg/121580-izchegartvane-pravyat-pocherpeni-militsioneri-i-posredstveni-soldafoni>).

„Огнян Минчев: Държава, оглавена от нищожества, изчегъртва!“, pik.bg, 10.12.2021 г., <https://pik.bg/-news1072496.html>. последно посещение 11.12.2021 г.

„Доцент Георги Лозанов: Ако изчегъртването на „Труд“ произтича от новата власт, това би било изключително лоша атестация“, в. „Труд“, 9.12.2021 г.

„Проф. Антоанета Христова, политически психолог: Протестните партии се усещат като обекти на изчегъртване“, радио „Фокус“, 15.10.2021 г.

„Голямото изчегъртване“, Actualno.com, 29.06.2021г.,

https://www.actualno.com/actualno/goljamoto-izchegyrtvane-news_1612367.html.

„След разкритията на служебния кабинет: ще има ли още „изчегъртване“? Дойче веле, 6.09.2021 г., <https://www.dw.com/bg/a-59094957>.

„Докога ще продължи чегъртането?“, 24 часа онлайн, 7.2.2021 г., <https://www.24chasa.bg/mnenia/article/10473458>.

„Кукловод: Дългата ръка на Радев лъсна зад „изчегъртването“ на 30 хиляди от държавната администрация, подето от Харвардите“, pik.bg, 8.12.2021 г., <https://pik.bg/%20B4-B0-%20%81-news1072215.htm>.

„Изчегъртване. Къде успяха и в какво се провалиха двата служебни кабинета „Янев“, clubz.bg, 8.12.2021 г., <https://www.clubz.bg/121733-izchegartvane-covid-izbori-kade-uspyaha-i-v-kakvo-se-provaliha-dvata-sluzhebni-kabineta-yanev>.

„Проф. Овчаров се ожали: Помагах на Герджиков и ме изчегъртах“, Фрогнюз, 13.01.2022 г., Достъпно на: <https://frognews.bg/novini/arheologat-prof-ovcharov-oplakva-sam-izchegartanite.html>

„Министърът на спорта и Раева си стиснаха ръцете. Борисов: Кръстникът на мафията ги сдобри“, Епицентр.бг, 14.01.2022 г.,

Достъпно на: <http://epicenter.bg/article/Ministar-at-na-sporta-i-Raeva-si-stisnaha-ratsete--Borisov--Krastnikat-na-mafiyata-gi-sdobri/271015/2/0>

„Радостин Василев към Гошо Гинчев и Христо Йовов: Думата „изчегъртване“ придобива истински смисъл“, Факти.бг, 6 януари 2022 г., Достъпно на: <https://fakti.bg/sport/648123-radostin-vasilev-kam-gosho-ginchev-i-hristo-iiovov-dumata-izchegartvane-pridobiva-istinski-smisal>

„Изчегъртването в тотото отново бе спряно от съда“, в .Сега“, 04 Февр. 2022 г., Достъпно на: <https://www.segabg.com/hot/category-sport/izchegurtvaneto-tototo-otnovo-be-sprvano-suda>

„Служебно изчегъртване или смяна на модела?“ в „24 часа“, 21 май 2021 г.

„Изчегъртвачите са на път да се самоизчегъртат. А бяха предупредени, но...“, 29 август 2022 г., Евгений Михайлов, ФБ

„Изчегъртай чиновника е любимата игра на политиците“, 24chasa.bg, 15 август 2022 г.

„Чегъртат фалшивата „промяна“- „калинките“ са се спотаили на де що има държавна хранилка.Чегъртайте смело!“ Борислав Цеков, цитиран от агенция ПИК, 6 август 2022 г.,

"Така че, Христо Иванов, Кирил Петков, Асен Василев, Атанас Атанасов, Бойко Борисов, Делян Пеевски, Мустафа Карадайъ, "изчегъртването" за вас приключи. Време е за шпакловане и замазване на престъпления", открито писмо на Станислав Трифонов, 2 юни 2023 г.

„С изритването на „гробаря“ Минеков „революцията“ приключи“, 4 февруари 2023 г., Стефан Ташев, ФБ

„След срещата с Радев: В Народния театър ликуват зарази изчегъртването на Минеков. Трупата отвратена до краен предел от бившия „културен“ феодал“, агенция ПИК, 4 февруари 2023 г.

„Стоянов: Въпросът е как коалицията на изчегъртаните и изчегъртващите ще продължи работа“ министърът на отбраната пред Nova news, „Денят отблизо“, 5 юни 2023 г.

"Refinement" and "Scraping" for Political and Media Use

Irina Garkova

Sofia University St. Kliment Ohridski

Email address: irinagrekov@abv.bg

Abstract. The research examines the most commonly used words in political communication during two historical periods of the country's development: the totalitarian and post-totalitarian eras. The infiltration of the lexemes "improvement" and "eradication" into the media discourse is traced to investigate their establishment in the journalistic vocabulary and their transformation into lexical dominants and emblems of public communication in both periods. The reasons for the journalistic assimilation of representative specimens from political lexicon vary. In the totalitarian state, the media unquestioningly reproduce the ideological concepts and linguistic clichés of the authorities and actively participate in state propaganda. In the post-totalitarian period, within the framework of a free media discourse, journalists adopt the words generated by mediatized political behavior and communication according to tabloid standards. The media coverage and overexposure of modern political vocabulary in both periods indicate the dominant role of power discourse in public communication.

Keywords: political communication, populism, propaganda, media language